

ХАЛҚЫНЫҢ ТАҒДЫРЫ МЕН БОЛАШАҒЫ ҮШІН, ӨЗ БАСЫН ҚАТАРҒЕ ТІККЕН ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН ҚҰРАСТЫРУШЫЛАРДЫҢ БІРІ- ЖҮСІПБЕК АЙМАУЫТҰЛЫНЫҢ ҒЫЛЫМ, БІЛІМ ЖОЛЫНДАҒЫ ӨМІРІ

Миралиева Диана Нұрмуқан қызы

Шыршық мемлекеттік педагогикалық университеті
Қазақ тілі және әдебиеті бағытының 1-курс студенті

Ғылыми жетекшісі: **Жандос Абдазимович Байзаков**

E-mail: diananurmuxan2@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Қазақ әдебиетін құрастырушылардың бірі, Алаш ордасының мүшесі, ақын жазушы, драматург, публицист, қазақтың көрнекті тұлғасы Жүсіпбек Аймауытұлының өмірі жайында. Ақынның отбасы мен туылып өскен ортасы, оқып сауат ашып, хат таныған оқу ортасы. Ұлтшыл көзқарасы, елінің, халқының қамын жеп, жасаған әрбір жақсы жағымды әрекеттері. Ақынның жас ұрпақты қазақ болашағы деп біліп, ұстаздық етуі. Сол кездегі алапат ашаршылық кезеңінде, батылдық танытып, сүргінделу қауіпнен сескенбей елім, жұртым, халқым дей отыра жасаған әрбір жақсылығы жайында. Сондай-ақ қызыл үкіметтің қанды қырғынына ерте ілініп, сан алуан жала, айып тағылуы, өз үстінде қозғалған іс, барлық әділетсіздіктер жайында сөз өрбиді.

Кілітті сөздер: Әдебиет құрастырушы, Алаш орда, ұлтшыл көзқарас, алапат ашаршылық, сүргінделу, қызыл үкімет, тәркеленген, меңгеруші, ұлт бостандығы.

THE LIFE OF ONE OF THE FOUNDERS OF KAZAKH LITERATURE, ZHUSIPBEK AIMAUYTULY WHO RISKED HIS LIFE FOR THE FATE AND FUTURE OF HIS PEOPLE, IN THE PATH OF SCIENCE AND

ANNOTATION

About the life of Zhusipbek Aimauytuly, one of the founders of Kazakh literature, a member of the Alash Horde, poet, writer, playwright, publicist, prominent where he was born and grew up, educational institutions where he studied and became literate. His nationalist attitude, taking care of his country, his people, and all the good and positive actions he did. The poet knows that the future of Kazakhs and teaches them.

About all the terrible famine at that time, showing courage and saying my country and my people, my people without fear of exile. Also, he was caught early in the bloody massacre of the Red government, and talked about various slanders, accusations, the case against him, and all the injustices.

Key words: Compiler of literature, Alash Horde, nationalist attitude, terrible, famine, exile, red government, confiscated, manager, national freedom, party chairman.

Кіріспе бөлім: Қанша бұлт басса да, ақыры ашылмай қоймайтын күн көзі жарқ етті. Яғни, елміз тәуелсіздікке қол жеткізген соң « ақ түйенің қарыны» бір ақ күнде жарылып, шындықтың, әділдіктің де шын мағынасы ашылды. Екі заман тусында дүниеге келген қазақ халқының бір туар азаматтары, баскөтерері болған. Қазақ халқының қамын жеп өз бастарын тауға да, тасқа да соққан қаншама ақын жазушыларымыздың ерен еңбегі, әрбір жақсылығы, әр бір ісі тек жақсылыққа болғандығы, сондай-ақ оларға тағылған айыптың, яғни жаланың еш мәнісінің жоқтығы дәлелденіп өздері болмасады есімдері ақталып шықты. Бірін күтіп жүргенде барлығы бірден ақталды. Еңбегі бірен саран жанның есінде ғана болғанда, олардың әрбір жақсылығы халыққа қайта оралды. Қараңғылыққа қарсы күрескен арыстарымыздың әр бірінің өзіндік орны бар, қазақ халқы үшін. Сондай, кемеңгерлеріміздің ішінде еңбегі ереулі, қазақ перзенті Жүсіпбек Аймауытұлы болатын.

Негізгі бөлім: Жүсіпбек Аймауытұлы аумалы-төкпелі заманда сол кездегі Ресей империясында, Қазақ даласында, Павлодар облысы, Баянауыл ауданынына қарасты Қызыл ту елді мекенінде, қазіргі «Жүсіпбек Аймауытов» ауылында дүниеге келген. Ақынның туылған күніне келер болсақ. Анық мәлімет

жоқтың қасы. Өйткені, кездесетін әр деректе, мәліметте әр қыйлы. Мәскеудегі деректерге жүгінсек 1895 жыл деп көрсетеді. Ал ақынның өз өлеңдеріне жүгінсек ол жердеде 1895 жылды көрсетеді. Себебі, ақын өзін Сұлтанмахмұт Торайғыровтан екі жас кіші екенін айтады. Ал басқа деректерде 1889 жыл 8-наурызды көрсетеді. Ақын Арғын тайпасының, Сүйіндік руының Құлболды бөлімінен шыққан. Әкесі Аймауыт өзіндік шағын күн көрісі бар, момын шаруа адамы болған. Бірақ арғы аталары Дәндебай, Қуан атақ-абыройлы жандар болған. Ақынның алғаш сауат ашуы ауыл молдасынан болған. Өз сөзінде ақын көптеген молдалардан дәріс алғанын айтады. Олар Жүніс қожа, Шәймерден қожа, Қожахмет молда, Қапар қажылар еді. Ескішіл білімді жақсы меңгерген ақын тіпті, бала молда деп ел арасында аталып кетеді. 1907-жылға келіп ақын Баянауылдағы орысша-қазақша екі сыныптық мектепте, Керукедегі (қазіргі Павлодар) қазыналық ауыл шаруашылық мектебінде, сонымен қатар, Керукедегі екі сыныпты орыс қазақ мектебінде тиіп-қашып оқыды. Өйткені, күн кешіру үшін, қаражат табу үшін, бала оқытты. Бұл 1911-1914 жылдарда еді. Осылайша 1914 жылы Семейдегі мұғалімдер қауымдастығына қабылданды, сондай-ақ, ақын Алаш Ордасына қосылып, қызмет атқарып жүреді. 1918-жылы мұғалімдер қауымдастығын үздік аяқтап шығады. Осы оқу орнында оқып жүргенде «Абай» журналын шығаруға атсалысады. Бірақ журнал қаржы тапшылығымен жабылып қалып, ақын өзінің шығармаларын, мақалаларын, еңбектерін «Сарыарқа» газетінде шығарады. Бұл басылымның екінші санында ақынның «Тұр бұқара, жинал кедей, ұмтыл жастар» мақаласы жарық көреді яғни 1919 жылы. Сол жылы Колчаг үкіметі құлағаннан кейін, Алаш партиясынан бөлініп шығып, Семейдегі «Төңкерісшіл» губерниялық комитетінде өз қызметін жалғастырады. Қызметі барысында ақын «Кедей таңы» газетінің редакторлық қызметін қоса атқарады. Сол кезеңде коммунистік партия қатарына қосылып, 1920 жылды қазанында Қазақ ағарту комитетінің мүшесі етіп сайланады жәнеде, Оқу-ағарту наркомының орынбасары етіп тағайындалады. 1921 жылға келіп ақын, қызметі жолында Семей губерниялық оқу бөлімінің меңгерушісі сондай-ақ, «Қазақ тілі» газетінің редакторлық қызметіне ауысады. 1922-1924 жылдарда ақын Қарқалыда мектеп балаларына сабақ үйретеді. 1924-1926 жылдарда Ташкент қаласында шығатын «Ақ жол» газетінің бөлім меңгерушісі қызметінде өз еңбегін көрсетеді. Көп ізденіс, тәжірибе арқасында нәтиже болады. Сонымен қатар 1926-1929 жылдарда ақын Шымкент қаласындағы педагогикалық техникум директоры қызметін атқарады.

Осылайша, ұлтының қамын жеп арлы-берлі жүріп, өз басынның қамын жемей ұлт қамы үшін, өз басын тасқа да тауға да соққан қазақтың бір туар азаматы Жүсіпбек Аймауытов 1929 жылы басталған кеңестік құғын сүргін кезінде

Қазақстандағы ұлтшылдық ұйымымен байланысы бар деген жала жабылып, абақтыда отырады, ұзақ тергеу жұмыстарынан кейін ату жазасына сырттай үкім шығарылады. 1931-жылға келіп қазақ ұлты өзінің бір туар азаматтарының бірінен тағыда айрылып қалады.

Қорытынды бөлім: Қазақ ұлтының әдебиетін құрастырушы, баскөтерері, болған көрнекті тұлғасы Жүсіпбек Аймауытұлы 42 жасында қаза табады. Қысқа ғұмыры барысында ұлт қамы үшін қаншама қауіп қатерлі қызметтерге қол сұғады. Ешқашан өз басына төніп тұрған қауіптен қорықпай батылдық танытып қызметін жалғастыра береді. Өз пайдасын өз халқына тигізеді. Өзі өлседе аты өлмейтіндей етіп өмір сүрген, қазақтың перзенті болатын.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ. (REFERECES)

1. С. Кирбаев «Қайта оралған қаламгер» Алматы 2003-жыл
2. Қ. Умаров «Алашорда» Алматы 2009- жыл
3. М. Садырова «Әлеумет тану түсіндірме сөздігі» Алматы 2009-жыл